

ضرورت تأسیسی رشته فقه امنیت

همانطور که در حدیث شریف وارد شده، نعمت «امنیت» یکی از مهمترین نعمت‌های الهی است. در میان منابع متنوع امنیت آفرین، منبع الهی مهمترین، ارزشمندترین و بهترین نوع آن است. پیروزی حزب الله لبنان بر ارتش مشهور به شکست‌ناپذیر رژیم اشغالگر قدس، مقاومت اعجاب‌انگیز هشت ساله رزمندگان ایرانی در برابر کفر جهانی و حماسه‌های مسلمین صدر اسلام به رهبری حضرت ختمی مرتبت محمد مصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از نشانه‌های تأیید مدعای مذکور است. علت اصلی این مسأله به تأمین تام و تمام امنیت درونی و روانی، با اتصال به منبع لایزال برمی‌گردد، که پایه دیگر انواع امنیت است. بنابراین منبع تأمین تعادل روحی و امنیت روانی افراد یک جامعه و تداوم حیات با نشاط یک ملت و امت، ارزشمندترین سرمایه آن جامعه محسوب می‌شود که پی‌جویی آرمان‌های مردم را امکان‌پذیر می‌سازد. با این اوصاف هنوز گامی جدی در جهت تبیین دیدگاه اسلام در این زمینه برداشته نشده است و نوع متون مورد استفاده در مباحث امنیتی در کشور ما متون ترجمه‌ای است. در طرح حاضر گوشه‌ای از مباحثی که نشان دهنده ضرورت پرداختن به مباحث امنیت در اسلام در مراکز آموزشی و پژوهشی است نمایانده می‌شود. در حالی که در سطح دنیا مراکز مستقلی برای پژوهش در زمینه تروریسم تشکیل شده‌اند، مایه شگفتی است که در کشوری که خود قربانی تروریسم است هنوز حتی یک اثر پژوهشی قابل توجه در این زمینه منتشر نشده باشد. اولویت رشته فقه امنیت در این طرح از آن رو قابل توجیه است که در کشور ما فقه مبنای نظم است. توجه مقام معظم رهبری به بحث جهاد، در اولویت درس خارج فقه، شایسته بود که به موجی از امنیت پژوهی، با رویکرد اسلامی، در جامعه ما منجر می‌شد، اما مع الاسف چنین نشد.

موارد ذیل هم مبین اهداف رشته فقه امنیت و هم نشان دهنده ضرورت تأسیس آن است:

۱. آشنایی با مباحث بنیادین امنیت در اسلام به گونه‌ای که در تمام نظریه‌پردازی‌ها، سیاست‌گذاری‌ها، تصمیم‌سازی‌ها و برنامه‌ریزی‌های امنیتی در جمهوری اسلامی و بلکه در جهان اسلام مورد توجه قرار گیرد.

۲. ارائه و تبیین فهم اسلامی و دینی از امنیت و تمامی مشتقات آن؛

۳. بررسی، تبیین و تفکیک ابعاد معرفت‌شناسانه امنیت در حوزه‌های دانشی مختلف؛

۴. نیل به نظریه امنیتی اسلام در ساحت‌ها و سطوح مختلف امنیت (از جمله امنیت فردی، امنیت

گروهی، امنیت اجتماعی، امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی، امنیت فرهنگی، امنیت ملی، امنیت جهانی و...) و ارائه نظریه‌های امنیتی اسلام در ساحت‌ها و سطوح مختلف به جهان معاصر؛

۵. تبیین دیدگاه اسلام دربارهٔ جهاد، دفاع، آتش‌بش، جنگ و صلح، جنگ‌های مشروع و نامشروع

و انواع صلح؛

۶. تبیین دیدگاه اسلام دربارهٔ تروریسم و اشکال مختلف آن و نیز عملیات شهادت طلبانه، عملیات

انتحاری، اشغالگری و تجاوز.

برخی از محورهای آموزشی و پژوهشی، که شایسته و ضروری است در رشته فقه امنیت مورد

توجه قرار گیرد، از این قبیل است:

۱. انواع و گستره امنیت در اسلام

تقسیم امنیت به لحاظ ابعاد: الف) امنیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، حقوقی، فرهنگی و...

ب) امنیت معنوی و مادی

تقسیم امنیت از لحاظ سطوح: امنیت فردی، امنیت گروهی، امنیت ملی، امتی و جهانی. از ضرب

«سطوح» در «ابعاد» موضوعات دیگری پدید می‌آید. هر کدام از موضوعات مذکور، مشتمل بر

زیرمجموعه‌هایی است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود:

عوامل ایجاد امنیت اجتماعی: تقوا، عدالت، رعایت حرمت و حقوق انسانها، دفاع از مظلومان و

محرومان، برخورد با مفسدان و مجرمان و بزهکاران و رفع فقر، تأمین رفاه و معیشت مردم و حفظ

آزادیهای مشروع، حاکمیت عادلانه، حقانی و قانونی و....

امنیت سیاسی: آزادی مردم در بیان مواضع در چارچوب قوانین

نحوه توزیع قدرت، شکل رژیم سیاسی و....

امنیت فرهنگی: شناخت چهره‌های «تهدید فرهنگی» و شیوه مبارزه با آنها؛ شناخت چهره‌های

«تحمیل فرهنگی» و شیوه مبارزه با آنها؛ شناخت چهره‌های «تخریب فرهنگی» و شیوه مبارزه با آنها

امنیت اقتصادی: دسترسی انسان به ضروریات زندگی، وضعیت اشتغال، توزیع درآمد و رفاه و...
 امنیت حقوقی و قضایی، امنیت زیست محیطی، امنیت ملی، امنیت جهانی
 ۲. دین و امنیت:

در این قسمت مباحث بسیار زیادی مطرح است. پرسش‌های کلیدی ذیل از جمله مباحث
 شایسته توجه در این بخش می‌باشد.

امنیت و مشتقات آن در آموزه‌های اسلامی به چه معنا است؟

هدف تهدید در یک جامعه و نظام دینی چیست؟

ماهیت تهدید در یک جامعه و نظام دینی چیست؟

منابع تهدید در یک جامعه و نظام دینی چیست؟

هدف امنیت در یک جامعه و نظام دینی چیست؟

ماهیت امنیت در یک جامعه و نظام دینی چیست؟

منابع امنیت در یک جامعه و نظام دینی چیست؟

۳. سهم هر یک از معارف و دانش‌ها در مباحث امنیتی

در این قسمت پرسش‌های ذیل باید تعیین تکلیف شود؛

معارف فلسفی، کلامی و عقلی کدام دسته از پرسش‌های امنیتی را پاسخ می‌گویند؟

معارف و دانش‌های وحیانی به چه پرسش‌هایی در حوزه امنیت پاسخ می‌گویند؟

سهم و نقش دانش‌های تجربی و عرفی، در مباحث امنیتی چیست؟

سهم دانش‌های هنری، شهودی و عرفانی در مباحث امنیتی چیست؟

۴. امنیت در اندیشه متفکران مسلمان

سیر تحول مفهوم امنیت در اندیشه سیاسی اسلام و بررسی نوع نگاه متفکران مسلمان به
 موضوع امنیت از رسالت‌های اصلی این بخش است. به نظر می‌رسد عرصه‌های امنیت در اندیشه
 متفکران مسلمان در موارد ذیل برجسته‌تر بوده است: حفظ دین، حفظ جان، حفظ عقل، حفظ آبرو،
 حفظ مال، حفظ دارالاسلام.

۵. امنیت: روش، ابزار یا هدف؟

۶. مبانی امنیت در اسلام، مشتمل بر: مبانی هستی‌شناختی، مبانی روش‌شناختی، مبانی

انسان‌شناسی، مبانی اخلاقی و... .

۷. فلسفه امنیت در اسلام

اهداف و غایات اصلی و فرعی از دیدگاه قرآن، پیامبر ﷺ، ائمه اطهار، متفکران مسلمان (اعم از فیلسوفان، فقیهان، متکلمان، عارفان و...) از قبیل: ابونصر فارابی، خواجه نظام الملک طوسی، خواجه نصیرالدین طوسی، محقق حلی، صدرالمآلهین، محقق سبزواری، امام خمینی و مقام معظم رهبری.

۸. نقش امنیت در تحقق مقاصد قرآن

۹. سیره امنیتی پیامبر ﷺ

۱۰. سیره امنیتی امام علی علیه السلام و دیگر ائمه اطهار

۱۱. دیدگاه و سیره امنیتی علما

۱۲. جهاد

در این قسمت، که فربه‌ترین بحث در متون اسلامی نیز می‌باشد، مباحث زیادی وجود دارد، از قبیل مفهوم جهاد، انواع جهاد، فلسفه جهاد، مبانی جهاد و...

۱۳. اصول و قواعد امنیت در اسلام

اصول و حقوق پایه (حقوق بشر):

حق حیات، حق کرامت، حق مالکیت، حق اختیار، انتخاب و آزادی برای تمام انسان‌ها به

عنوان انسان

قواعد، سیاست‌های کلی و اصول راهبردی

اصل مشروعیت ولایت و رهبری، اصل مبارزه با موانع هدایت انسان‌ها به سوی خدا، اصل دعوت، اصل عدالت، اصل حفظ نظام، قاعده نفی سبیل، تقیه، قاعده لا ضرر و لا ضرار، اصل صلح، مصلحت اسلام و مسلمین، قاعده لزوم عمل به قدر مقدور، تقدیم اهم بر مهم، وفای به عهد، استیمنان، تألیف قلوب، و...

۱۴. رابطه امنیت با مفاهیم اساسی حیات اجتماعی انسان از نگاه اسلام

ایمان و امنیت، آزادی و امنیت، عدالت و امنیت، مصلحت و امنیت، مشارکت و امنیت، حق و امنیت، قدرت و امنیت، جهاد و امنیت، صلح و امنیت، هویت و امنیت، امنیت و مشروعیت، حقوق بشر و امنیت، حقوق بشردوستانه و امنیت و...

۱۵. دفاع مشروع، ترور و عملیات شهادت طلبانه در اسلام (بررسی دیدگاه مذاهب اسلامی)

۱۶. چگونگی، ساز و کار و ابزارهای تأمین امنیت در اسلام

ابزارهای تأمین امنیت فردی؛ خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، زیست محیطی، ملی،

امتی و جهانی و...

برخی از سازوکارها

خودسازی و تهذیب نفس (جهاد اکبر: پایه امنیت)، بیعت و مشارکت مردم و امر به معروف و نهی از منکر و... (امنیت سیاسی)، جلوگیری از نشر کتب و آثار فرهنگی گمراه کننده و آموزش قرآن و تبلیغ اسلام و... (امنیت فرهنگی)، مسأله قدرت و نیروی دفاعی (جهاد اصغر) بازدارندگی و دیپلماسی، (امنیت ملی)، تأسیس سازمان‌های اطلاعاتی و...، ابزارهای حقوقی و... ضرورت شناخت طاغوت و طاغوتیان به عنوان تهدید اصلی و...

ارکان امنیت اجتماعی در اسلام: حریت، تکلیف، عدالت، مساوات در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، حقوقی، فرصت‌ها، مسئولیت‌ها، شورا و مشارکت، برخورد عادلانه با مجرمان، رسیدگی به محرومان، امر به معروف و دیگر احکام اجتماعی اسلام، دفاع از مظلومان و...

۱۷. تهدیدات

تهدیدات داخلی (سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، و...) و تهدیدات خارجی (سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و...).

۱۸. سهم فرهنگ و تولید فکر در تأمین امنیت جامعه و نظام اسلامی

۱۹. امنیت از نگاه جریان‌های فکری

امنیت از نگاه جریان علمای اصولی، علمای اخباری، علمای تفکیکی، سنت‌گرایان و روشنفکران دینی.

۲۰. وجوه امنیت

وجوه ظاهری و وجوه باطنی.

۲۱. کارکردهای امنیت در تفکر اسلامی

کارکردهای مثبت: از قبیل تحرک، ایستادگی، صبر و حوصله، احساس غرور و عزت، روحیه کار و تلاش، وجدان کاری، نظم، روحیه برنامه‌ریزی و آینده‌نگری، روحیه تعقل در کنار تجربه و تعبد و... کارکردهای منفی: از قبیل روحیه رکود، خمودی، پرخاشگری، بی‌حوصلگی، اظهار ذلت، تنبلی، بی‌نظمی، خرافه‌گرایی و...

۲۲. نقد و بررسی نظریه‌ها و مکاتب امنیتی از دیدگاه اسلام

۲۳. الگوی جامعه امن در آموزه‌های اسلامی

تحلیل الگوی جامعه امن در: منابع اسلامی، سیره معصومان و اندیشه متفکران مسلمان، به ویژه تحلیل الگوی امنیتی مدینه النبی.

۲۴. دیگر موضوعات:

روش‌شناسی امنیت پژوهشی در اسلام
نقش دین و مذهب در تدوین استراتژی امنیتی کشورهای جهان
نقش دین اسلام در تدوین استراتژی‌های امنیتی کشورهای اسلامی
نقش آموزه‌های اسلامی در تدوین استراتژی‌های امنیتی جمهوری اسلامی ایران
چالش‌های امنیتی جهان اسلام و غرب (چالش‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و...)
دین و امنیت جهانی، دین و مصلح، دین و تروریسم، دین و دفاع، دین و قدرت، دین و اشغالگری،
دین و تجاوز، دین و حقوق بشر و... .

فصلنامه علوم سیاسی، در راستای رسالت و اهداف خود، که از جمله زمینه‌سازی برای تأسیس رشته‌های جدید در حوزه مباحث اسلامی - سیاسی است، این شماره و شماره آتی خود را اختصاص به طرح مباحث امنیت، با رویکرد اسلامی، داده است. همچنین پیش از این شماره ۹ فصلنامه ویژه مباحث امنیت، با رویکرد مذکور، منتشر شد. امید است پیشنهاد جدید فصلنامه، در زمینه ضرورت تأسیس گروه‌ها و مراکز پژوهشی و آموزشی در حوزه امنیت پژوهی اسلامی مورد توجه دست‌اندرکاران قرار گیرد. به نظر می‌رسد از نظر اسلام تنها مسیری که می‌تواند امنیت، آرامش و طمأنینه را برای بشر به ارمغان آورد، ایمان به خدا، یاد خدا، عمل به دستورات خدا و در یک کلام گام نهادن در صراط مستقیم است. *الا بذكر الله تطمئن القلوب*.

سردبیر

